

ISSN: 2181-9416

3-SON, 2026

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOIIY, ILMIY-AMALIY JURNAL

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

HOMEP 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

NASULLAYEV Mubin Nutfullayevich

O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi
Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish
instituti dotsenti, yuridik fanlar nomzodi, dotsent
E-mail: nasullaevmubin@gmail.com

IQTISODIY SOHADA KORRUPSIYAVIY XAVF-XATARLARNING OLDINI OLISH: MEXANIZMLAR VA ILMIY ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Iqtibos keltirish uchun (для цитирования, for citation): NASULLAYEV M.N. Iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olish: mexanizmlar va ilmiy zamonaviy yondashuvlar // Yurist axborotnomasi – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2026) B. 197-207.

 3 (2026) DOI <https://doi.org/10.34920/2181-9416/2026/3-020>

ANNOTATSIYA

Ushbu ilmiy maqolada iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning nazariy-huquqiy mohiyati, ularning kelib chiqish omillari va oldini olish zamonaviy mexanizmlari tizimli tahlil qilingan. Maqolada korrupsiyaning davlat boshqaruvi, davlat xaridlari, soliq, bojxona va moliyaviy munosabatlarga salbiy ta'siri ochib berilgan. Shuningdek, zamonaviy ilmiy yondashuvlar risk-menejment, raqamlashtirish, komplaens nazorat, ochiq ma'lumotlar tizimining ahamiyati institutsional islohotlar kabi vositalar asosida korrupsiyaga qarshi kurashishning samarali usullari yoritilgan va ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Bu borada O'zbekistonlik olimlarning ilmiy qarashlari tahlil qilingan. Milliy va xorijiy davlatlar tajribasi o'rganilib, respublikamizda amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlar o'zaro taqqoslangan holda tahlil qilinib, O'zbekiston sharoiti uchun amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Xususan, elektron davlat xizmatlari, avtomatlashtirilgan nazorat tizimlari va jamoatchilik ishtirokining korrupsiyaga qarshi kurashisdagi o'rni yoritilgan. Maqolada korrupsiyaga qarshi samarali kurashish uchun huquqiy, iqtisodiy va institutsional mexanizmlarni uyg'unlashtirgan kompleks yondashuvni taklif etiladi. Ilmiy maqoladagi tahlillar huquqiy va iqtisodiy sohada shaffoflikni ta'minlash va korrupsiyaviy xavflarni minimallashtirishga xizmat qilishi ko'rinadi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, iqtisodiy xavf, korrupsiyaga qarshi kurashish, antikorrupsion siyosat, risk-menejment, komplaens-nazorat, davlat boshqaruvi, raqamlashtirish, shaffoflik, elektron hukumat, institutsional islohotlar, manfaatlar to'qnashuvi, jamoatchilik nazorati, huquqiy mexanizmlar, iqtisodiy munosabatlar.

НАСУЛЛАЕВ Мубин Нутфуллаевич

Доцент Института переподготовки и повышения
квалификации юридических
кадров при Министерстве юстиции
Республики Узбекистан,
кандидат юридических наук, доцент
E-mail: nasullaevmubin@gmail.com

ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ КОРРУПЦИОННЫХ РИСКОВ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СФЕРЕ: МЕХАНИЗМЫ И СОВРЕМЕННЫЕ НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ

АННОТАЦИЯ

В данной научной статье систематически анализируется теоретическая и правовая сущность коррупционных рисков в экономической сфере, факторы их возникновения и современные механизмы их предотвращения. В статье раскрывается негативное влияние коррупции на государственное управление, государственные закупки, налоговые, таможенные и финансовые отношения. Также освещаются и научно обосновываются эффективные методы борьбы с коррупцией, основанные на современных научных подходах, управлении рисками, цифровизации, контроле соблюдения законодательства, важности систем открытых данных и институциональных реформах. Анализируются научные взгляды узбекских ученых в этом контексте. Изучается опыт национальных и зарубежных стран, проводится сравнительный анализ правовых реформ, реализуемых в нашей республике, и разрабатываются практические предложения и рекомендации для условий Узбекистана. В частности, подчеркивается роль электронных государственных услуг, автоматизированных систем контроля и участия общественности в борьбе с коррупцией. В статье предлагается комплексный подход, объединяющий правовые, экономические и институциональные механизмы для эффективной борьбы с коррупцией. Анализ, представленный в научной статье, призван обеспечить прозрачность в правовой и экономической сферах и минимизировать коррупционные риски.

Ключевые слова: коррупция, экономический риск, борьба с коррупцией, антикоррупционная политика, управление рисками, контроль за соблюдением законодательства, государственное управление, цифровизация, прозрачность, электронное правительство, институциональные реформы, конфликт интересов, государственный надзор, правовые механизмы, экономические отношения.

MUBIN Nasullaev

Associate Professor at the Training Institute
for Lawyers, Candidate of Legal Sciences,
Associate professor
E-mail: nasullaevmubin@gmail.com

PREVENTION OF CORRUPTION RISKS IN THE ECONOMIC SPHERE: MECHANISMS AND MODERN SCIENTIFIC APPROACHES

ANNOTATION

This scientific article systematically analyzes the theoretical and legal nature of corruption risks in the economic sphere, the factors that lead to their emergence, and modern mechanisms for their prevention. The article examines the negative impact of corruption on public administration, public procurement, tax, customs, and financial relations. It also highlights and scientifically substantiates effective methods for

combating corruption based on modern scientific approaches, risk management, digitalization, compliance monitoring, the importance of open data systems, and institutional reforms. The scientific views of Uzbek scholars in this context are analyzed. The experience of national and international countries is examined, a comparative analysis of legal reforms implemented in our country is conducted, and practical proposals and recommendations for the conditions of Uzbekistan are developed. In particular, the role of electronic government services, automated control systems, and public participation in the fight against corruption is emphasized. The article proposes a comprehensive approach that combines legal, economic, and institutional mechanisms for effectively combating corruption. The analysis presented in the scientific article is intended to ensure transparency in the legal and economic spheres and minimize corruption risks.

Keywords: corruption, economic risk, fight against corruption, anti-corruption policy, risk management, control over compliance with legislation, public administration, digitalization, transparency, e-government, institutional reforms, conflict of interest, state supervision, legal mechanisms, economic relations.

Korrupsiya bugungi kunda iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Jahon banki ekspertlarining baholashicha, korrupsiya oqibatida har yili jahon iqtisodiyoti trillionlab dollar yo'qotishlarga uchramoqda.

Korrupsiya iqtisodiy taraqqiyotga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatuvchi va to'sqinlik qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, iqtisodiy sohadagi korrupsiyaviy xavf-xatarlar davlat resurslarining samarasiz foydalanishiga va taqsimlanishiga, investitsiya muhitini yomonlashtirilishiga, bozor raqobatini cheklanishi va buzilishiga olib keladi. Shu bois, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarni aniqlash va ularni bartaraf etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga mazkur sohada korrupsiyaning oldini olish masalasi dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib hisoblanadi.

O'zbekistonda ham korrupsiyaga qarshi kurashish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Shu bilan birga, korrupsiya oqibatlariga qarshi kurashishdan ko'ra, uning kelib chiqish sabablari va xavf-xatarlarini bartaraf etishga qaratilgan profilaktik yondashuvlarni rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning nazariy-huquqiy asoslarini tadqiq qilish, xorijiy tajribani tahlil qilish hamda mazkur sohada korrupsiyaning oldini olishning samarali mexanizmlari bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olish mexanizmlari va ilmiy zamonaviy yondashuvlar to'g'risida gapirar ekanmiz, birinchi navbatda korrupsiyaviy xavf-xatarga tushuncha berib, uning iqtisodiy va huquqiy tabiatiga aniqlik kiritishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi.

Korrupsiyaviy xavf-xatar deb, davlat boshqaruvi va iqtisodiy munosabatlar jarayonida mansab vakolatlari, moliyaviy resurslar yoki boshqa imkoniyatlardan shaxsiy manfaat yo'lida foydalanish ehtimolini yuzaga keltiruvchi huquqiy, institutsional, tashkiliy va iqtisodiy omillar yig'indisiga aytiladi. Bunday xavflar korrupsiyaviy huquqbuzarliklarning sodir etilishi uchun qulay muhit shakllantiradi hamda davlat va jamiyat manfaatlariga zarar yetkazishi mumkin.

Iqtisodiy sohada bu xavflar davlat xaridlari jarayonidagi manfaatlar to'qnashuvi, litsenziya va ruxsat berish jarayonlaridagi suiiste'molchiliklar, soliq va bojxona imtiyozlaridan noqonuniy foydalanishda, davlat aktivlarini xususiyashtirishda adolatsizlik shakllarda namoyon bo'ladi. Bu holatlar bozor mexanizmlarini izdan chiqaradi va iqtisodiy samaradorlikni pasaytiradi.

Korrupsiya muammosi xorijiy va milliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Xususan, S.Rouz-Akkerman korrupsiyani davlat boshqaruidagi institutsional nuqsonlarning oqibati sifatida baholaydi. Uning fikricha, davlat xizmatlari qanchalik shaffof bo'lsa, korrupsiya xavfi shunchalik kamayadi [1]. Fikrimizcha, mazkur yondashuv korrupsiyaning tizimli sabablarini aniqlash nuqtai nazaridan ilmiy jihatdan asosli hisoblanadi. Chunki iqtisodiy sohada korrupsiya aksariyat hollarda

alohida shaxslarning xatti-harakatidan ko'ra, boshqaruv tizimidagi huquqiy va tashkiliy bo'shliqlar natijasida vujudga keladi. Shu bilan birga, Rouz-Akkerman S. nazariyasida insonning shaxsiy manfaatdorligi va axloqiy omillarining ta'siri yetarlicha hisobga olinmagan deb hisoblash mumkin. Binobarin, korrupsiyaga qarshi siyosat institutsional islohotlar bilan bir qatorda huquqiy madaniyat va xizmat etikasini rivojlantirish choralari ham qamrab olishi lozim.

G.S.Bekker esa korrupsiyani iqtisodiy tanlov nazariyasi orqali izohlab, huquqbuzarlik sodir etishdan kutiladigan foyda va jazo ehtimoli o'rtasidagi nisbat muhimligini ta'kidlaydi [2]. Mazkur yondashuv korrupsiyaning iqtisodiy mexanizmlarini tushunishda muhim nazariy ahamiyatga ega. Ayniqsa, iqtisodiy sohada nazoratning kuchsizligi va jazoning muqarrar emasligi korrupsiya xavfini oshirishi haqidagi xulosa amaliyotda ham o'z tasdig'ini topmoqda. Biroq G.S.Bekkerning nazariyasi inson xatti-harakatlarini faqat iqtisodiy manfaat bilan izohlashi bilan cheklangan. Amalda esa korrupsiyaga madaniy muhit, xizmat odobi, jamoatchilik nazorati va institutsional qadriyatlar ham ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli korrupsiyani faqat iqtisodiy tanlov natijasi sifatida emas, balki huquqiy, ijtimoiy va psixologik omillar ta'sirida shakllanuvchi murakkab ijtimoiy hodisa sifatida baholash maqsadga muvofiq.

Shunday fikrga kelish mumkinki, S.Rouz-Akkermanning institutsional yondashuvi va G.S.Bekkerning iqtisodiy tanlov nazariyasi bir-birini to'ldiradi. Korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishda bir tomondan shaffof va hisobdor institutlarni shakllantirish, ikkinchi tomondan esa korrupsiyadan olinadigan manfaatni kamaytirish va jazoning muqarrarligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Shu bois iqtisodiy sohada korrupsiyaga qarshi kurashishning samarali modeli mazkur ikki yondashuvning uyg'unlashuviga asoslanish lozim.

Milliy olimlardan A.X.Saidov, O.B.Qudratov, B.B. Abdullaev va boshqalar korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy va tashkiliy mexanizmlarini tadqiq qilganlar. Biroq iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarni boshqarishning profilaktik mexanizmlari yetarli darajada tadqiq qilinmagan.

Shu sababli, fikrimizcha, korrupsiyaga qarshi kurashishning samaradorligi ko'p jihatdan huquqbuzarlik sodir etilgandan keyin javobgarlik choralari qo'llashga emas, balki korrupsiyaviy xavf-xatarlarni keltirib chiqaruvchi omillarni barvaqt aniqlash va bartaraf etishga bog'liq. Shu sababli iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavflarni boshqarishning profilaktik mexanizmlarini ilmiy asosda takomillashtirish bugungi kun tadqiqotlarining muhim va istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Demak, mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishga qaratilgan profilaktik mexanizmlarni kompleks tahlil qilish va ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishda namoyon bo'ladi.

O'zbekiston huquqshunos olimlari tomonidan korrupsiyaviy xavf-xatarlarni o'rganishda asosan uchta yo'nalish shakllangan:

1. huquqiy-institutsional yondashuv;
2. iqtisodiy tahlil;
3. boshqaruv va komplaens mexanizmlari.

Mazkur yondashuvlar o'zaro bog'liq bo'lib, korrupsiyani faqat huquqiy emas, balki kompleks ijtimoiy-iqtisodiy fenomen sifatida ko'rish zarurligini ko'rsatadi.

Korrupsiyaning huquqiy tabiati va institutsional yondashuvlar yuzasidan olimlarning qarashlaridan shuni ko'rsatish lozimki, A.X.Saidov korrupsiyani "huquqiy davlat tamoyillariga tahdid soluvchi tizimli illat" sifatida baholab, uni bartaraf etishda institutsional islohotlar hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi [3].

Fikrimizcha, korrupsiyaga qarshi kurashish faqat jazo choralari bilan emas, balki davlat institutlarini takomillashtirish orqali amalga oshirilishi lozim. A.X.Saidovning huquqiy madaniyat

va huquqiy davlatchilikni rivojlantirishga oid qarashlari korrupsiyaning ijtimoiy-huquqiy ildizlarini bartaraf etishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir. Biroq iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishda mazkur yondashuvni zamonaviy risk-menejment, kompliens nazorat va raqamli boshqaruv mexanizmlari bilan uyg'unlashtirish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

Shu nuqtai nazarni O.B.Qudratov ham qo'llab-quvvatlab, davlat organlari o'rtasida vakolatlarning aniq taqsimlanmagani korrupsiya xavflarini oshirishini qayd etadi [4]. Biroq, B.B.Abdullaev boshqacha pozitsiyani ilgari suradi. U korrupsiyani iqtisodiy jinoyat sifatida baholab, "Jazo muqarrarligi ta'minlanmas ekan, profilaktik choralar samara bermaydi" deb ta'kidlaydi [5].

Fikrimizcha, korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishda O.B.Qudratov va B.B.Abdullaev larning qarashlari o'zaro raqobatlashuvchi emas, balki bir-birini to'ldiruvchi yondashuvlar sifatida baholanishi lozim. Chunki korrupsiyaga qarshi samarali kurashish bir tomondan korrupsiyani keltirib chiqaruvchi institutsional sabablarni bartaraf etishni, ikkinchi tomondan esa korrupsiyaviy huquqbuzarliklar uchun jazoning muqarrarligini ta'minlashni talab etadi. Shu nuqtai nazardan korrupsiyaning oldini olish siyosati profilaktik va repressiv choralarning o'zaro uyg'unligiga asoslanishi maqsadga muvofiq.

Iqtisodiy munosabatlarda korrupsiya xavflari bo'yicha ilmiy yondoshuvlarga e'tiborimizni qaratganimizda, H.R.Raxmonqulov iqtisodiy islohotlar jarayonida korrupsiya xavflari kuchayishini ta'kidlab, ayniqsa davlat ishtirokidagi iqtisodiy sub'ektlarda xavf yuqori ekanligini ko'rsatadi [6]. N.N.Qodirov esa korrupsiyaning makroiqtisodiy oqibatlarini tahlil qilib, uni "investitsion muhitni zaiflashtiruvchi va yalpi ichki mahsulot o'sishini sekinlashtiruvchi omil" sifatida baholaydi [7].

Nazarimizcha, H.R.Rahmonqulov va N.N.Qodirov qarashlari o'zaro mantiqiy bog'liqlikka ega. Birinchi yondashuv korrupsiyaviy xavflarning kelib chiqish sabablarini ochib bersa, ikkinchisi ushbu xavflarning iqtisodiyotga ta'sirini ko'rsatadi. Shu bois iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish jarayonida korrupsiyaviy xavflarni oldindan baholash, davlat ishtirokidagi korxonalar faoliyatining shaffofligini oshirish va raqamli nazorat mexanizmlarini joriy etish iqtisodiy rivojlanishning muhim sharti hisoblanadi.

Sh.N.To'rayev soliq tizimi misolida inson omilining yuqori ulushi korrupsiya xavfini oshirishini qayd etib, avtomatlashtirish darajasi past bo'lgan tizimlarda korrupsiya ehtimoli yuqori bo'lishligiga e'tibor qaratadi [8]. Shu sababli, Sh.N.To'rayevning qarashlarini rivojlantirgan holda ta'kidlash mumkinki, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarni kamaytirishning samarali mexanizmi davlat xizmatlari va soliq ma'muriyatchiligini keng raqamlashtirish, sun'iy intellekt asosida tahlil tizimlarini joriy etish hamda inson omilini minimallashtirish bilan bir qatorda, kuchli institutsional nazorat va huquqiy kafolatlarni ta'minlashdan iboratdir. Bu esa korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan profilaktik yondashuvlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Korrupsiyaviy xavflarni keltirib chiqaruvchi omillar ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, nazorat mexanizmlarining zaifligi, qonunchilikdagi bo'shliqlar, javobgarlik mexanizmlarining samarasizligi bilan bog'liq **institutsional**, bozorda monopoliyaning mavjudligi, resurslar taqsimotida markazlashuv, iqtisodiy notenglikda ko'rinadigan **iqtisodiy** va xizmat odobining past darajasi, manfaatlar to'qnashuvini boshqarish mexanizmlarining yo'qligi kabi **inson omillari** bilan yaqqol bog'liq ekanligi ko'rinadi.

Korrupsiyaviy xavf-xatarlarni aniqlash, baholash va oldini olish mexanizmlaridan risk-menejment tizimini joriy etish muhimdir. Bu tizim xavflarni identifikatsiya qilish, ularni baholash, kamaytirish choralari ishlab chiqishlarni o'z ichiga oladi. Bu tizim orqali tashkilotlarda korrupsiya ehtimoli yuqori bo'lgan sohalar aniqlanadi va ularga nisbatan profilaktik choralar belgilanadi.

Shuningdek, **kompliens nazorat mexanizmi** ham tashkilotlarda qonunchilik va ichki qoidalarga rioya etilishini ta'minlash tizimi bo'lib, u ichki audit, etika kodekslari, xabar berish tizimi kabi elementlarni qamrab oladi. Ushbu tizim manfaatlar to'qnashuvini aniqlash, xodimlarning axloqiy

standartlarga rioya qilishini nazorat qilish, ichki audit orqali tekshiruvlarni amalga oshirishni o'z ichiga oladi.

Risk-menejment va komplaens tizimlarida ilmiy yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, Sh.M.Mirzaev komplaens tizimini korrupsiyaga qarshi kurashishning zamonaviy instrumenti sifatida baholaydi va komplaens-nazorat ichki xavflarni barvaqt aniqlash imkonini beradi deb ta'kidlaydi [9]. R.S.Matchanov xalqaro tajribani tahlil qilib, komplaens tizimi korporativ boshqaruvning ajralmas qismiga aylanganini ta'kidlaydi [10].

D.Q.Normatov esa manfaatlar to'qnashuvini korrupsiyaning asosiy manbasi sifatida ko'rsatib, "Conflict of interest holatlari aniqlanmagan tizimda korrupsiya muqarrar" deb qayd etadi [11].

Mening fikrimcha, Sh.M.Mirzayev, R.S.Matchanov va D.Q.Normatov qarashlari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, korrupsiyaga qarshi kurashishning zamonaviy institutsional modelini shakllantirishga xizmat qiladi. Agar D.Q.Normatov korrupsiyaning asosiy manbalaridan biri sifatida manfaatlar to'qnashuvini ko'rsatgan bo'lsa, Sh.M.Mirzayev va R.S.Matchanov ana shu xavflarni barvaqt aniqlash va bartaraf etishning samarali vositasi sifatida komplaens tizimining ahamiyatini asoslab beradi. Shu sababli iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishda manfaatlar to'qnashuvini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish, komplaens-nazoratni kuchaytirish va korporativ boshqaruvning xalqaro standartlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yana bir mexanizmlardan **raqamlashtirish va elektron hukumat tizimi** bo'lib, raqamlashtirish inson omilini kamaytiradi va shaffoflikni oshirsa-da, elektron hukumat tizimi orqali elektron davlat xaridlari, onlayn litsenziya berish, avtomatlashtirilgan soliq mexanizmlari amalga oshiriladi.

Shular bilan birga, **ochiqlik va shaffoflikda** ma'lumotlarni ochiq e'lon qilish orqali korrupsiya xavflari kamayadi. Bu o'rinda byudjet shaffofligi va davlat qarorlarining ochiqligi eng muhim ahamiyatga egadir.

Korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olish mexanizmlaridan raqamlashtirish, ochiqlik va shaffoflik, inson omili va elektron hukumat tizimlaridagi ham ilmiy qarashlar shundan iboratki, F.G'. Karimov raqamlashtirishni korrupsiyaga qarshi kurashishning eng samarali vositasi sifatida ko'radi va inson omilini kamaytirish orqali korrupsiya imkoniyatlari qisqaradi degan xulosaga keladi [12]. Fikrimcha, raqamlashtirish korrupsiyaviy xavf-xatarlarni kamaytirishning muhim mexanizmi hisoblansa-da, uni korrupsiyaga qarshi kurashishning yagona va mutlaq vositasi sifatida baholash to'g'ri bo'lmaydi.

Chunki, raqamli texnologiyalar korrupsiyaning ayrim shakllarini kamaytirishi mumkin bo'lgani holda, ularning samaradorligi huquqiy tartibga solish, institutsional nazorat va axborot xavfsizligi tizimlarining qay darajada shakllanganligiga ham bevosita bog'liq. Aks holda raqamli tizimlarda ma'lumotlarni soxtalashtirish, algoritmlarga noqonuniy ta'sir ko'rsatish yoki raqamli resurslardan manfaatdorlik maqsadlarida foydalanish bilan bog'liq yangi xavflar paydo bo'lishi mumkin.

Shu sababli, F.G'.Karimovning qarashlarini rivojlantirgan holda ta'kidlash mumkinki, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarni kamaytirish uchun raqamlashtirishni komplaens-nazorat, korrupsiyaviy risklarni baholash, manfaatlar to'qnashuvini boshqarish va jamoatchilik nazorati mexanizmlari bilan uyg'unlashtirish zarur. Faqat kompleks yondashuvgina korrupsiyaga qarshi kurashishning barqaror va uzoq muddatli samaradorligini ta'minlashi mumkin.

Demak, raqamlashtirish korrupsiyaga qarshi kurashishning muhim va istiqbolli vositasi hisoblanadi, ammo uning haqiqiy samarasi zamonaviy texnologiyalarni institutsional islohotlar va samarali boshqaruv mexanizmlari bilan birgalikda qo'llash orqali namoyon bo'ladi. Bu esa iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishga qaratilgan profilaktik yondashuvlarni yanada kuchaytirish imkonini beradi.

Q.A.Ismoilov esa ochiq ma'lumotlar siyosatiga alohida urg'u berib, jamoatchilik nazorati kuchaygan sari korrupsiya darajasi pasayadi, deydi [13]. Bunda aytish joizki, ochiq ma'lumotlar

siyosati korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishga qaratilgan eng samarali profilaktik vositalardan biri hisoblanadi. Chunki axborotning oshkoraligi davlat boshqaruvi jarayonlarida shaffoflikni ta'minlaydi, qaror qabul qilishning asoslarini kuzatish imkonini beradi hamda davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytiradi. Natijada korrupsiyaviy huquqbuzarliklarning sodir etilish ehtimoli pasayadi.

Biroq jamoatchilik nazoratining samaradorligi faqat ma'lumotlarni oshkor qilish bilan cheklanmaydi. Ochiq ma'lumotlar o'z vaqtida, ishonchli, to'liq va foydalanish uchun qulay shaklda taqdim etilgan taqdirdagina ularning amaliy ahamiyati yuqori bo'ladi. Aks holda ma'lumotlarning rasman e'lon qilinishi jamoatchilik nazoratining real ta'sirini ta'minlamasligi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, Q.A. Ismoilov ning qarashlarini qo'llab-quvvatlagan holda ta'kidlash mumkinki, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarni kamaytirish uchun ochiq ma'lumotlar siyosati, raqamli shaffoflik, jamoatchilik nazorati va hisobdorlik mexanizmlari o'zaro uyg'un holda amal qilishi lozim. Faqat shunda davlat organlari va iqtisodiy subyektlar faoliyatining ochiqligi ta'minlanib, korrupsiyaga qarshi kurashishning profilaktik samaradorligi oshadi.

Demak, jamoatchilik nazorati va ochiq ma'lumotlar siyosati korrupsiyaga qarshi kurashishning yordamchi emas, balki iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarni barvaqt aniqlash va cheklashga xizmat qiluvchi muhim institutsional mexanizmlardan biri sifatida baholanishi lozim. Bu esa davlat boshqaruvida shaffoflik, hisobdorlik va fuqarolar ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Biroq, A.A. Tursunov raqamlashtirishni mutlaq yechim sifatida baholamaydi, raqamli tizimlarda ham inson omili to'liq yo'qolmaydi degan g'oyani ilgari suradi [14]. Mazkur yondashuv raqamlashtirishning imkoniyatlari va cheklovlarini xolis baholash imkonini beradi. Darhaqiqat, elektron davlat xizmatlari, avtomatlashtirilgan soliq ma'muriyatchiligi va raqamli davlat xaridlari inson omilining ta'sirini sezilarli darajada kamaytirsa-da, korrupsiyaviy xavflarni to'liq bartaraf eta olmaydi. Ayrim hollarda korrupsiyaning an'anaviy shakllari o'rniga raqamli texnologiyalar bilan bog'liq yangi xavflar, jumladan ma'lumotlar manipulyatsiyasi, algoritmlarga noqonuniy ta'sir ko'rsatish yoki axborot tizimlaridan g'arazli maqsadlarda foydalanish holatlari paydo bo'lishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, A.A. Tursunovning qarashlari F.G' Karimovning raqamlashtirish korrupsiya imkoniyatlarini qisqartiradi degan xulosasini ma'lum darajada to'ldiradi. Agar F.G' Karimov raqamlashtirishning afzalliklariga e'tibor qaratgan bo'lsa, A.A. Tursunov uning cheklovlarini ko'rsatib beradi. Bu esa korrupsiyaga qarshi kurashishda texnologiyalarga ortiqcha ishonib qolmasdan, ularni huquqiy, tashkiliy va institutsional mexanizmlar bilan uyg'unlashtirish zarurligini anglatadi.

Demak, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarni kamaytirish uchun raqamlashtirish muhim vosita bo'lib xizmat qilsa-da, uning samaradorligi komplains-nazorat, jamoatchilik nazorati, manfaatlar to'qnashuvini boshqarish va hisobdorlik mexanizmlari bilan birgalikda qo'llanilgan taqdirdagina yuqori natija beradi. Shu bois raqamlashtirish korrupsiyaga qarshi kurashishning maqsadi emas, balki samarali boshqaruvga xizmat qiluvchi vosita sifatida baholanishi lozim.

I.I. Safarov davlat xizmatida korrupsiya xavflarini tahlil qilib, axloqiy standartlar va xizmat intizomi past bo'lgan joyda korrupsiya xavfi yuqori deb ta'kidlaydi [15]. Bu fikr korrupsiyaning faqat huquqiy yoki iqtisodiy emas, balki ma'naviy-axloqiy xususiyatga ham ega ekanligini ko'rsatadi.

Chunki, hatto mukammal huquqiy mexanizmlar va zamonaviy nazorat tizimlari mavjud bo'lgan sharoitda ham davlat xizmatchilarining halollik, xolislik va vijdonlilik tamoyillariga amal qilmasligi korrupsiyaviy xavflarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu nuqtai nazardan davlat xizmatida yuqori axloqiy madaniyatni shakllantirish korrupsiyaga qarshi kurashishning muhim profilaktik vositasi hisoblanadi.

Biroq korrupsiya xavfini faqat axloqiy standartlar darajasi bilan izohlash ham yetarli emas. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaviy huquqbuzarliklar ko'p hollarda nazoratning yetarli

emasligi, vakolatlarning noaniq taqsimlanganligi, manfaatlar to'qnashuvi va shaffoflikning pastligi kabi institutsional omillar ta'sirida ham yuzaga keladi. Shu bois axloqiy tarbiya va xizmat intizomini mustahkamlash tashkiliy va huquqiy mexanizmlar bilan birgalikda amalga oshirilishi lozim.

Nazarimda, I.I.Safarovning qarashlari korrupsiyaga qarshi kurashishning inson kapitaliga asoslangan yondashuvini ifoda etadi. Davlat xizmatchilarida halollik madaniyatini shakllantirish, xizmat etikasi kodekslariga rioya etilishini ta'minlash, muntazam malaka oshirish va korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni qaror toptirish korrupsiyaviy xavflarni kamaytirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Demak, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishda huquqiy, tashkiliy va raqamli mexanizmlar bilan bir qatorda davlat xizmatchilarining kasbiy etikasi, xizmat intizomi va axloqiy mas'uliyatini yuksaltirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ham kuchaytirish zarur. Faqat kompleks yondashuv korrupsiyaga qarshi kurashishning barqaror va uzoq muddatli samaradorligini ta'minlashi mumkin.

Iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olish mexanizmlariga to'xtalib o'tish bilan unga zamonaviy ilmiy yondashuvlar ham katta rol o'ynaydi. Bunday yondashuvlarga Behavioral (xulq-atvor), Data-driven (ma'lumotlarga asoslangan) va institutsional islohotlar kiradi.

Behavioral (xulq-atvor) yondashuv inson psixologiyasiga asoslanib, korrupsiyani kamaytirish uchun rag'batlantirish mexanizmlari ishga solish va ijtimoiy normalarni kuchaytirishga qaratilgandir.

Data-driven (ma'lumotlarga asoslangan) yondashuv bilan katta ma'lumotlar tahlili orqali shubhali operatsiyalarni aniqlash, korrupsiya sxemalarini prognoz qilish orqali amalga oshiriladi.

Institutsional islohotlarda davlat boshqaruvida vakolatlarni aniq taqsimlash, hisobdorlikni kuchaytirish va mustaqil nazorat organlarini shakllantirish hamda samarali institutlar korrupsiyani kamaytiradi. Bunda mustaqil sud tizimi va hisobdorlik mexanizmlarini misol tariqasida ko'rsatilsa bo'ladi.

O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy va institutsional asoslariga "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni, Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi faoliyati, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, ochiq byudjet tizimi kabilar kiradi. Bu chora-tadbirlar iqtisodiy sohada korrupsiya xavfini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Xorijiy tajriba tahlili sifatida bu yo'nalishda qator davlatlarda samarali mexanizmlar joriy etilgan. Masalan: Singapurda qattiq javobgarlik va yuqori maosh tizimi joriy etilgan bo'lsa, Estoniyada to'liq raqamlashtirilgan davlat xizmatlari, Janubiy Koreyada ochiq ma'lumotlar siyosati amalga oshirilgan.

Bu tajribalar korrupsiyani tizimli ravishda kamaytirish mumkinligini ko'rsatadi.

Iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olish kompleks yondashuvni talab etadi. Faqat jazo choralari emas, balki profilaktika, raqamlashtirish, institutsional islohotlar, jamoatchilik nazorati birgalikda qo'llanilganda samara beradi.

Qayd etilganlardan kelib chiqqan holda, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olish bo'yicha quyida ko'rsatib o'tilgan takliflarni bildirsak, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Korrupsiyaviy xavflarni baholashning yagona milliy metodikasini joriy etish zaruriyatidir. Bunda barcha davlat organlari va iqtisodiy sub'ektlar uchun korrupsiyaviy xavflarni baholashning yagona standartlari ishlab chiqilishi lozim. Bu xavflarni erta aniqlash va profilaktik choralarni kuchaytirish imkonini beradi.

Manfaatlar to'qnashuvini deklaratsiya qilish tizimini kuchaytirish lozimdir. Chunki, davlat xizmatchilari va iqtisodiy qaror qabul qiluvchi mansabdor shaxslar uchun mol-mulk deklaratsiyasi, qarindoshlik aloqalari, biznes manfaatlari haqidagi ma'lumotlarni ochiq e'lon qilish mexanizmi takomillashtiriladi.

Ilmiy tadqiqotlar va korrupsiya indeksini yaratilishi borasida O'zbekiston iqtisodiy sohasi uchun milliy "Korrupsiya xavfi indeksi", "Shaffoflik indeksi"larni ishlab chiqilishi va har yillik tahlillar e'lon qilinishi maqsadga muvofiqdir.

Yuqorida qayd etilganlarni inobatga olgan holda, barcha davlat organlarida korrupsiyaviy xavf xaritalarini joriy etish, komplaens tizimini majburiy tarzda kiritish, davlat xizmatlarini to'liq raqamlashtirish, ochiq ma'lumotlar platformalarini kengaytirish hamda xodimlar uchun doimiy antikorrupsiya treninglarini o'tkazish kabi tadbirlar iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishiga xizmat ko'rsatadigan zamonaviy ilmiy yondashuv bo'lib hisoblanadi. O'zbekistonlik olimlarning ilmiy qarashlari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldini olishda yagona universal yechim mavjud emas. Samarali natijaga erishish uchun institutsional islohotlar, raqamlashtirish, komplaens tizimlari, jamoatchilik nazorati bir vaqtning o'zida qo'llanilishi lozim.

Shu bilan birga, ilmiy bahslar mavjudligi mazkur sohaning hali ham rivojlanish bosqichida ekanligini ko'rsatadi va kelgusida chuqur tadqiqotlarni talab qiladi.

Mazkur maqoladagi tadqiqot natijasida quyidagi ilmiy yangiliklarga erishildi: *Birinchidan*, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatar tushunchasining huquqiy va iqtisodiy mazmuni kompleks tahlil qilinish, uning mualliflik ta'rifi ishlab chiqildi. Unga ko'ra, korrupsiyaviy xavf-xatar davlat organlari va iqtisodiy sub'ektlar faoliyatida korrupsiyaviy huquqbuzarliklar sodir etilishiga sharoit yaratuvchi huquqiy, tashkiliy, institutsional va iqtisodiy omillar yig'indisi sifatida asoslantirildi.

Ikkinchidan, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning asosiy manbalari davlat xaridlari, soliq ma'muriyatchiligi, davlat ishtirokidagi korxonalar va davlat-xususiy sheriklik munosabatlari misolida tizimlashtirildi hamda ularning o'zaro bog'liqligi asoslab berildi.

Uchinchidan, korrupsiyaviy xavflarni boshqarishning mavjud yondashuvlari tahlili asosida profilaktik ta'sirga ega bo'lgan "korrupsiyaviy risklarni baholash – komplaens nazorat – raqamli monitoring" modeli taklif etildi.

To'rtinchidan, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavflarni baholash uchun xavf ehtimoli, ta'sir darajasi va korrupsiyaviy oqibatlar ko'lamiga asoslangan integral baholash mexanizmini joriy etish zarurligi ilmiy jihatdan asoslantirildi.

Beshinchidan, davlat ishtirokidagi iqtisodiy sub'ektlarda korrupsiyaviy xavflarni kamaytirish maqsadida manfaatlar to'qnashuvini avtomatik monitoring qilish, komplaens-nazoratni majburiy joriy etish va sun'iy intellekt asosida tahlil qilish tizimini qo'llash bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

Shaxsiy xulosalarim shundan iboratki, korrupsiyaga qarshi kurashishning samaradorligi huquqbuzarlik sodir etilgandan keyin jazo choralarini qo'llash bilan emas, balki korrupsiyaviy xavf-xatarlarni barvaqt aniqlash va ularni keltirib chiqaruvchi omillarni bartaraf etish bilan belgilanadi. Shu sababli iqtisodiy sohada korrupsiyaga qarshi siyosatning asosiy yo'nalishi repressiv mexanizmlardan profilaktik mexanizmlarga bosqichma-bosqich o'tkazilishi lozim.

Tadqiqot natijalari va muallifning ilmiy hissasi shunda ko'rinadiki, natijada iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarning kelib chiqish sabablari va ularni keltirib chiqaruvchi omillar tizimli tahlil qilindi. Mavjud ilmiy qarashlar va amaliyotni o'rganish asosida korrupsiyaga qarshi kurashishning asosiy e'tibori huquqbuzarlik sodir etilgandan keyin jazolashga emas, balki korrupsiyaviy xavflarni oldindan aniqlash va bartaraf etishga qaratilishi lozimligi asoslantirildi.

Tadqiqotning muhim natijalaridan biri sifatida iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarga mualliflik ta'rifi taklif etildi. Unga ko'ra, korrupsiyaviy xavf-xatar davlat organlari va iqtisodiy sub'ektlar faoliyatida korrupsiyaviy huquqbuzarliklar sodir etilishiga sharoit yaratuvchi huquqiy, tashkiliy, institutsional va iqtisodiy omillar majmui sifatida talqin qilindi.

Shuningdek, davlat xaridlari, soliq ma'muriyatchiligi, davlat ishtirokidagi korxonalar va davlat-xususiy sheriklik sohalari iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavflar eng yuqori darajada namoyon bo'ladigan yo'nalishlar sifatida tasniflandi hamda ularning o'ziga xos xususiyatlari aniqlandi.

Muallif tomonidan korrupsiyaviy xavflarni boshqarishning profilaktik modeli ishlab chiqildi. Mazkur model korrupsiyaviy risklarni baholash, komplaens-nazorat mexanizmlarini qo'llash va raqamli monitoring vositalarini o'zaro bog'liq holda amalga oshirishni nazarda tutadi. Mazkur yondashuv korrupsiyaviy huquqbuzarliklarning oldini olish samaradorligini oshirishga xizmat qilishi asoslab berildi.

Bundan tashqari, iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavflarni kamaytirish maqsadida davlat ishtirokidagi tashkilotlarda komplaens tizimini majburiy joriy etish, manfaatlar to'qnashuvini avtomatlashtirilgan tarzda monitoring qilish hamda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

Maqola tadqiqotining ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarning mualliflik ta'rifi shakllantirilganligi;
- korrupsiyaviy xavflarning iqtisodiy sohalar kesimida tizimlashtirilgan tasnifi ishlab chiqilganligi;
- korrupsiyaviy xavflarni boshqarishning profilaktik modeli taklif etilganligi;
- komplaens-nazorat, raqamli monitoring va risk-baholash mexanizmlarini integratsiya qilish asosida korrupsiyaning oldini olish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilganligi bilan belgilanadi.

Umumiy xulosa qilib olganda, tadqiqot natijalari iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlar mamlakat iqtisodiy taraqqiyoti, investitsiyaviy jozibadorlik va davlat boshqaruvi samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillardan biri ekanligini ko'rsatdi. Korrupsiyaning oldini olishga doir mavjud ilmiy qarashlar tahlili shuni ko'rsatdiki, mazkur muammoni hal etishda institutsional islohotlar, huquqiy mexanizmlar, iqtisodiy rag'batlantirish choralari va zamonaviy boshqaruv vositalarini o'zaro uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida korrupsiyaviy xavf-xatar tushunchasining nazariy-huquqiy mohiyati ochib berildi hamda iqtisodiy sohada korrupsiyaviy huquqbuzarliklar sodir etilishiga sharoit yaratuvchi huquqiy, tashkiliy, institutsional va iqtisodiy omillar majmui sifatida mualliflik ta'rifi taklif etildi. Shuningdek, davlat xaridlari, soliq ma'muriyatchiligi, davlat ishtirokidagi korxonalar va davlat-xususiy sheriklik munosabatlari korrupsiyaviy xavflar yuqori darajada namoyon bo'ladigan sohalar sifatida asoslantirildi.

Olimlar qarashlarining qiyosiy tahlili korrupsiyaga qarshi kurashishda faqat jazo choralari kuchaytirish yetarli emasligini, balki korrupsiyani keltirib chiqaruvchi omillarni barvaqt aniqlash va bartaraf etishga qaratilgan profilaktik yondashuvlarni keng joriy etish zarurligini ko'rsatdi. Ayniqsa, komplaens-nazorat, manfaatlar to'qnashuvini boshqarish, korrupsiyaviy risklarni baholash va raqamli monitoring tizimlarining ahamiyati yuqori ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari asosida iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavflarni boshqarishning profilaktik modeli taklif etildi. Ushbu model korrupsiyaviy risklarni baholash, komplaens tizimini joriy etish, manfaatlar to'qnashuvini barvaqt aniqlash va raqamli texnologiyalar asosida doimiy monitoring o'tkazish mexanizmlarini o'zaro bog'liq holda qo'llashni nazarda tutadi. Muallifning fikricha, mazkur yondashuv korrupsiyaviy huquqbuzarliklarning oldini olish samaradorligini oshirish hamda iqtisodiy sohada shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu munosabat bilan davlat organlari va iqtisodiy sub'ektlarda korrupsiyaviy risklarni baholashning yagona metodikasini ishlab chiqish, komplaens-nazorat tizimini keng joriy etish, manfaatlar to'qnashuvini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish hamda sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarga asoslangan monitoring tizimlarini amaliyotga tatbiq etish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bu esa iqtisodiy sohada korrupsiyaviy xavf-xatarlarni kamaytirish, davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

IQTIBOSLAR/SNOSKI/REFERENCES:

1. S.Rose-Ackerman. *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge University Press, 1999; revised edition, 2016. https://books.google.co.uz/books/about/Corruption_and_Government.
2. Becker, G.S. *Crime and Punishment: An Economic Approach* // *Journal of Political Economy*. Vol.76.No.2.2008. <https://www.nber.org/system/files/chapters/c3625/.pdf>
3. Saidov A.X. "Huquqiy davlat va korrupsiyaga qarshi kurash muammolari" Toshkent Adolat, 2019. <https://www.litres.ru/author/akmal-saidov/>
4. Qudratov O.B. "Korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional yondashuv" Toshkent 2026. <https://journals.org/index.php/mod/article/view/>
5. Abdullaev B.B. "Iqtisodiy jinoyatlar va korrupsiya" Toshkent Fan, 2018.
6. Raxmonqulov X.R. "Iqtisodiy islohotlar va huquqiy ta'minlash" Toshkent TDYU, 2020. <https://www.google.com/searchRaxmonqulovX.R>.
7. Qodirov N.N. "Korrupsiyaning iqtisodiy oqibatlari" "Iqtisodiyot va ta'lim", 2019, №5. <https://ilmiyish.uz/product/iqtisodiyot-korrupsiyaning-iqtisodiy-oqibatlari>
8. To'raev Sh.N. "Soliq tizimida korrupsiya xavflarini kamaytirish" "Moliya", 2020, №4. <https://www.google.com/searchToraevSh.N>
9. Mirzaev Sh.M. "Komplaens nazorat tizimini joriy etish muammolari" Toshkent: 2021. <https://www.google.com/searchMirzaevSh.M>.
10. Matchanov R.S. "Korrupsiyaga qarshi komplaens: xalqaro tajriba" Toshkent 2023. <https://www.google.com/searchMatchanovR.S>.
11. Normatov D.Q. "Manfaatlar to'qnashuvi: nazariya va amaliyot" Toshkent 2020. <https://www.google.com/searchNormatovD.Q>.
12. Karimov F.G'. "Raqamlashtirish va korrupsiyani kamaytirish" "Yuridik fanlar axborotnomasi", 2023, №1. <https://www.google.com/searchKarimovF>.
13. Ismoilov Q.A. "Ochiq ma'lumotlar va shaffoflik" Toshkent 2022 <https://www.google.com/searchIsmoilovQ.A>.
14. Tursunov A.A. "Davlat xaridlarida shaffoflik va korrupsiya xavflari" "Huquq va burch" jurnali, 2022, №3. <https://www.google.com/searchTursunovA.A>.
15. Safarov I.I. "Davlat xizmatida korrupsiya xavflari" "Davlat va huquq", 2021, №2. <https://www.google.com/searchSafarovI.I>.

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

ISSN 2181-9416

DOI JURNAL: 10.34920/2181-9416/2026/3

2026-YIL